

รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ Alternative edicatopmal provision model to improve quality of life of children with special needs

โสภณ ชัยวัฒน์กุลวานิช ¹⁾ และ ชนิตา รักษ์พลเมือง ²⁾

Sopon Chaiwatthanakunwanit ¹⁾ and Chanita Rukspollmuang ²⁾

¹⁾ สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department of Educational Policy Management and Leadership, Faculty of Educational, Chulalongkorn University

²⁾ สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department of Educational Policy Management and Leadership, Faculty of Educational, Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบหลักการสำคัญและการดำเนินการจัดการศึกษาทางเลือกของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยศึกษาจาก 7 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ฟินแลนด์ เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ และไทย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความแตกต่างหลากหลาย ส่วนใหญ่เริ่มจากการปฏิรูปการศึกษาเกิดความตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน ทำให้หลายประเทศสนใจเรื่องการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมากขึ้น การศึกษารูปแบบ พบว่า จำแนกเป็น 4 รูปแบบคือ 1) เน้นสถานศึกษา รูปแบบพิเศษ 2) เน้นปรัชญาการศึกษา 3) เน้นการจัดโปรแกรมพิเศษ และ 4) เน้นการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร การศึกษาหลักสูตร พบว่า เน้นหลักสูตรแบบบูรณาการ มีความยืดหยุ่นและมีความเป็นอิสระ หลักสูตรมีความหลากหลาย ได้แก่ วิชาการ เสริมสร้างทักษะต่าง ๆ และการเรียนรู้ที่หลากหลาย การศึกษาหลักสูตรสำคัญ พบว่า เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ความเป็นอิสระ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้ยกระดับให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าในตัวเอง ส่งเสริมการกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งนี้ต้องได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการศึกษา การศึกษาทางเลือก คุณภาพชีวิต เด็กที่มีความต้องการพิเศษ

Abstract

This qualitative research has objectives to analyze alternative educational provision models to improve quality of life of children with special needs both in Thailand and other countries. In addition, the methodology was documentary research which emphasizes on analyzing theories, models, main principles and procedures of alternative education for children with special needs. The research was conducted in seven countries, including: USA, Australia, Finland, the Netherlands, New Zealand, South Korea and Thailand. The results of the study showed that alternative educational provision models for children with special needs vary among countries. Generally, the educational reform raises human rights awareness which arouses interest of many countries in highlighting alternative education for children with special needs. Following the study, alternative education is divided into four types, including: 1) emphasizing on special schools 2) emphasizing on philosophy of education 3) emphasizing on special programs, and 4) emphasizing on communication technology. Moreover, the analysis of curricula revealed that integrated curricula are most flexible and autonomous since they offer various academic courses and enhance many essential skills. Furthermore, the main principles indicated that child center, learning independence, instructional management that provides students with self-esteem and more educational opportunity provided for locals are clearly important factors. Most importantly, the cooperation of related parties apparently plays an essential role in providing alternative educational provision to improve quality of life of children with special needs and in contributing to the success of the programs.

Keywords : educational provision models, alternative education, quality of life, children with special needs

บทนำ

การพัฒนาการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคนพิการถือได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการทำให้เกิดพัฒนาการของการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่การศึกษาทั่วไป โรงเรียนเฉพาะความพิการ การเรียนร่วม และการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมตามลำดับ เช่นเดียวกับกฎหมาย นโยบายและแผนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ พบว่ากฎหมาย นโยบายและแผนงานที่ยังมีผลบังคับใช้ในปัจจุบันคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และ

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 รวมถึงอนุบัญญัติ (กฎหมายบริหารบัญญัติ) ที่ออกตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้นอีกหลายฉบับ

การจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปี 2554 สามารถจัดบริการทางการศึกษาสำหรับคนพิการ 9 ประเภท ได้แก่ 1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น 2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 3) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 4) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ 5) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 6) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา 7) บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ 8) บุคคลออทิสติก และ 9) บุคคลพิการซ้ำซ้อน กลุ่มอายุ 0-24 ปี มีการให้บริการการศึกษาในระบบ 3 รูปแบบ

ได้แก่ 1) โรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ 2) ศูนย์การศึกษาพิเศษ และ 3) การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป พบว่า มีผลสำเร็จเชิงปริมาณรวม 330,686 คน และยังมีคนพิการกลุ่มอายุ 0-24 ปีที่ยังไม่ได้รับการทางการศึกษาจากสถานศึกษาของภาครัฐอีก 145,891 คน คิดเป็นร้อยละ 35.83 ของประชากรคนพิการวัยเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชากรคนพิการที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปประมาณ 1.9 ล้านคน พบว่า ร้อยละ 24.3 ไม่ได้รับการศึกษา และร้อยละ 59.5 สำเร็จการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่เหลือร้อยละ 16.2 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือสูงกว่า เมื่อนำข้อมูลจำนวนคนพิการทั้งประเทศมาเปรียบเทียบกับจำนวนคนพิการที่ได้รับการศึกษาส่วนใหญ่มีคนพิการที่ยังไม่ได้รับการทางการศึกษาร้อยละ 85 และมีคนพิการเพียงร้อยละ 15 ได้รับการศึกษา แสดงให้เห็นว่าคนพิการยังเข้าไม่ถึงสิทธิทางการศึกษาการจัดการศึกษาที่ผ่านมาแสดงผลให้เห็นในเชิงปริมาณแล้ว ส่วนผลในเชิงคุณภาพพบว่า ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการหลายด้าน เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยด้านการศึกษามีข้อจำกัดด้านการจัดการเรียนร่วมคือ ขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาพิเศษ ขาดแคลนงบประมาณ ขาดองค์ความรู้สอนเด็กพิเศษ ไม่มีนโยบายหรือแนวปฏิบัติ ที่ชัดเจน [11,13,19] เหตุผลดังกล่าวเป็นประเด็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนและทำลายที่นักการศึกษาจัดการศึกษาพิเศษจะต้องหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีกลุ่มนักการศึกษาที่พยายามสร้างนวัตกรรมการศึกษา ตามแนวคิด ทฤษฎีและความเชื่อที่แตกต่างไปจากการศึกษาทั่วไปหรือการศึกษากระแสหลัก ส่งผลให้เกิดแนวคิดการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับคนทั่วไปในสังคม จากแนวทางการแก้ปัญหาข้างต้นนำไปสู่การหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาตามกระแสหลักที่ยึดถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป แต่สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ พบว่า มีการนำแนวทางการศึกษาทางเลือกเข้ามาจัดการศึกษา

สำหรับเด็กพิการ กลุ่มเด็กออทิสติกของมูลนิธิต้นรัก เพื่อเด็กพิเศษ [17], [21]

จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาทางเลือกให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **รูปแบบ** หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างทางความคิด และความพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษาเพื่อให้ง่ายต่อการอธิบายและการทำความเข้าใจอาจแสดงด้วยภาพการบรรยายหรือแบบจำลอง

2. **การจัดการศึกษาทางเลือก** หมายถึง รูปแบบและวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีและความเชื่อที่แตกต่างไปจากการจัดการศึกษาปกติทั่วไปเกิดเป็นนวัตกรรมและกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบ ประกอบด้วย รูปแบบหลักสูตรและหลักการสำคัญ

3. **เด็กที่มีความต้องการพิเศษ** หมายถึง เด็กที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กทั่วไปโดยใช้วิธีการหรือแนวทางที่สอดคล้องเหมาะสมตรงกับความต้องการและตรงกับสภาพความแตกต่างทางด้านร่างกายสติปัญญาและอารมณ์ ความพิการหรือความบกพร่องประเภทต่าง ๆ

4. **คุณภาพชีวิต** หมายถึง ระดับความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคลโดยสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสมไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหากับสังคม

วิธีการการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยวิเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) เพื่อศึกษาเอกสารหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกของเด็กที่มีความต้องการพิเศษรวมทั้งวิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ เว็บไซต์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวม 28 เรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) คือ การตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction) หาความหมายที่แฝงอยู่ในข้อความเหล่านั้น โดยอาศัยข้อมูลภูมิหลังสภาพแวดล้อมอื่น ๆ มาประกอบการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลในเอกสารวิเคราะห์และแบ่งประเภทตามเนื้อหาของเอกสารและนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวม 7 ประเทศ ได้แก่ ฟินแลนด์ เนเธอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ และไทย โดยวิเคราะห์ประเด็นด้านกฎหมายรองรับ/การปฏิรูป ด้านรูปแบบด้านหลักสูตร และด้านหลักการ ดังนี้

ประเทศฟินแลนด์ มีกฎหมายรองรับ/การปฏิรูปคือกฎหมายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีรูปแบบการเรียนการสอนผ่านทางโปรแกรม (web-based) หรือ Home-schooling และมีบริการทางการศึกษา [4] หลักสูตรออกแบบเฉพาะสำหรับผู้เรียนที่มีกิจกรรมนอกหลักสูตร หลักการเน้นผู้เรียน

เป็นศูนย์กลาง และรูปแบบ Tervavayla School มีการเรียนรู้ที่หลากหลาย (การเรียนการสอน การบริการดูแลรักษาและการให้คำปรึกษา) [20] สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของประเทศ

โดยคำนึงถึงความหลากหลายและความต้องการแตกต่างของผู้เรียน หลักการเน้นความหลากหลายและความต้องการของผู้เรียน

ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีกฎหมายรองรับ/การปฏิรูปคือรัฐธรรมนูญ 1848 มาตรา 22 (2) (5) (6) (7) Sudbury education มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเลือกเรียนด้วยตนเอง [2] ไม่มีหลักสูตรเป็นตัวกำหนด ขึ้นอยู่กับผู้เรียนกำหนดเอง หลักการเน้นความเป็นอิสระ รูปแบบการศึกษาแบบ Wonderfjfs มีการติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ให้คำปรึกษาเพื่อการเรียนการสอนการกำกับดูแลและการให้ความช่วยเหลือ [26] หลักสูตรจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนเฉพาะบุคคล และการจัดการเรียนการสอนจากทักษะพื้นฐานและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน หลักการเน้นรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่แตกต่างกัน และรูปแบบการศึกษาแบบมอนเตสซอรี (Montessori) หลักสูตรปลูกฝังให้เด็กเจริญเติบโตตามความต้องการตามธรรมชาติและสอดคล้องกับพัฒนาการช่วงวัย จัดสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ ให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้และการทำงานด้วยตนเอง มีการฝึกประสาทสัมผัสและกิจกรรมหรืองานที่เด็กทำต้องมีการเรียนรู้แฝงอยู่ โดยมีหลักการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายรองรับ/การปฏิรูปคือ Individuals with disabilities Education Act (IDEA) 1997 และ The Individuals with Disabilities Education Improvement Act: IDEA 2004, 2005 โดยมีรูปแบบโปรแกรม Alternative Education Disruptive Youth (AEDY) [5] หลักสูตรประกอบด้วย 1) การทดสอบสมรรถภาพ และความสามารถ 2) มีเนื้อหาพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ 3) เทคนิคด้านการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 4) การสร้างโปรแกรมสำหรับการย้ายนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 5) มีเนื้อหาครอบคลุมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน 6) มีกระบวนการควบคุมดูแลที่เหมาะสม เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถและมีสิ่งอำนวยความสะดวก

เพียงพอ 7) มีวัฒนธรรมทางการศึกษาที่มีผลต่อความต้องการของนักเรียนด้านสังคมและอารมณ์ หลักการสร้างการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้เรียนที่อยู่ในโปรแกรมอย่างเป็นระบบ และรูปแบบการศึกษา CHILD เป็นสถานศึกษาและเป็นคลินิกบำบัด [1] หลักสูตรประกอบด้วยเนื้อหา ด้านศิลปะ IEPs / ISPs การอ่านและการบริการทางคลินิก หลักการเน้นการให้การศึกษาและการบำบัดรักษา

ประเทศออสเตรเลียมีกฎหมายรองรับ/การปฏิรูป คือ Employment, Education and Training Act 1988, Department of Employment, Education and Training Act 1990, 1995 รูปแบบการศึกษาแบบ Kinma (Democratic School) [7] หลักสูตรเน้นผู้เรียนเกิดความสมดุลในการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเข้าใจผู้เรียนและความเท่าเทียมกันของผู้เรียน หลักการส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีอิสระมีแรงจูงใจในตนเองและเป็นสมาชิกที่มีมีความรับผิดชอบต่อสังคม รูปแบบการศึกษาแบบ Village School (Home-Schooling) [22] เน้นหลักสูตรแบบบูรณาการ หลักการผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และรูปแบบการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ (Rudolf Steiner) ของ Warrah school [23] การจัดการเรียนการสอนเป็น 5 โมดูล การให้บริการ 7 หน่วยงาน และกิจกรรมเสริมพัฒนาการ หลักการผู้เรียนมีสิทธิเลือกรูปแบบการศึกษาที่สมดุลไม่ควรถูกปิดกั้นจากส่วนกลาง

ประเทศนิวซีแลนด์ มีกฎหมายรองรับ/การปฏิรูป คือ Education Act 1964 และ 1989 Private Schools Conditional Integration Act 1975 Special Education 2000 รูปแบบการศึกษาแบบ Seven Oaks (Organization/Foundation) [15] หลักสูตรที่มีชื่อเรียกว่า Brilliance ประกอบด้วย ศิลปะ ทักษะการอยู่ในสังคม พลศึกษาและนันทนาการ ภาษา นิเวศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หลักการเน้นการรู้หนังสือและความรู้พื้นฐานด้านการคำนวณ และรูปแบบการศึกษาแบบ Wilson School (State School for Disabilities) [24] หลักสูตรการศึกษาในระดับต้น

เน้นการสร้างทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการสื่อสาร ความรู้สึกและทักษะสังคม และหลักสูตรการศึกษาขั้นสูง ประกอบด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลาย การบำบัดรักษา โดยมีทีมผู้เชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาและการรักษาต่าง ๆ หลักการมีความสามารถในการเรียนรู้ การสื่อสารและคณิตศาสตร์

ประเทศเกาหลีใต้ มีกฎหมายรองรับ/การปฏิรูป คือ Special Education Promotion Act. 1977, 1994 Special Education for Disabled Persons Act 2008 รูปแบบการศึกษาแบบโรงเรียนในโรงพยาบาลและศูนย์การศึกษาทางไกล [16] หลักสูตรสามารถเรียนและมีความสุขกับสิทธิทางการศึกษา สร้างระบบสนับสนุนการศึกษาพิเศษระดับท้องถิ่น หลักการขยายการบริการให้นักเรียน ที่มีความพิการระดับท้องถิ่นและรูปแบบการศึกษาเพื่อการเยียวยา/การศึกษาบำบัด (curative education) [28] หลักสูตรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่มีความพิการและไม่มีความพิการได้มีโอกาสเรียนในโรงเรียนอย่างทั่วถึง หลักการผู้เรียนสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับคนทั่วไปได้

ประเทศไทย มีกฎหมายรองรับ/การปฏิรูป คือ รัฐธรรมนูญ 2550 พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 พ.ร.บ. การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 2551 พ.ร.บ. ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2551 และข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) รูปแบบการศึกษาเพื่อการเยียวยาหรือการศึกษาบำบัด (Curative education) ตามแนวมุขยปรัชญา (มูลนิธิโรงเรียนต้นรักและศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดลำพูน) [8], [17] หลักสูตรเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะในการบำบัด หลักการมีกระบวนการกระตุ้นให้เด็กตระหนักถึงคุณค่า ในตัวเอง เพื่อสามารถดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับคนทั่วไปในสังคมได้อย่างปกติสุข รูปแบบการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ (โรงเรียนไอศตศึกษา) [9] เน้นการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัย ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ หลักการ

เน้นการศึกษาเพื่อให้มนุษย์บรรลุซึ่งความดีความงาม และความจริงไปพร้อมกัน และรูปแบบการศึกษา ตามแนวคิดแบบ BIG PICTURE SCHOOL [18] หลักสูตรมีการจัดตารางเรียนโดยอิงโครงสร้างหลักสูตร แกนกลาง 2551 หลักสูตร เน้นการพัฒนาศักยภาพ นักเรียนเป็นรายบุคคล

สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยสรุปสาระเนื้อหาเป็นประเด็นสำคัญได้ 5 ประเด็นคือ 1) การปฏิรูปการศึกษา และการจัดการศึกษาทางเลือก พบว่า การจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษของเกือบทุกประเทศ เป็นผลอันเนื่องมาจากการปฏิรูปการศึกษาของประเทศนั้น ๆ โดยการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา ต้องอาศัยกระบวนการการทำงานอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยมีการจัดทำ การสำรวจผลของการจัดการศึกษาที่ผ่านมา การจัดประชาวิจารณ์ หรือระดมความคิดเห็นจากทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรให้โอกาสเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีสิทธิเลือกรูปแบบการศึกษาที่มีความสอดคล้องเหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูป การศึกษาของประเทศ จึงทำให้ผลการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความก้าวหน้า และที่สำคัญคือ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมกัน จากทุกภาคส่วน ในประเทศ จึงจะทำให้การจัดการ ศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ของประเทศประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ นงลักษณ์ วิรัชชัย [25] ที่ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการของประเทศต่าง ๆ รวม 7 ประเทศ พบว่า การจัดการศึกษาพิเศษ ของประเทศเกือบทุกประเทศเป็นผลมาจากการปฏิรูป การศึกษา โดยที่การปฏิรูปการศึกษานั้นมีการสำรวจ การจัดประชาวิจารณ์หรือการระดมความคิดเห็นจาก ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อรวบรวมความคิดเห็นจาก

แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการที่ใช้อยู่ ในปัจจุบันจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ 2) รูปแบบการจัดการศึกษา ทางเลือก พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือก สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในภาพรวมทั้ง 7 ประเทศ มีความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัย สามารถจำแนกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่หนึ่ง เน้นสถานศึกษาแบบพิเศษ รูปแบบที่สอง เน้น ปรัชญาการศึกษา รูปแบบที่สาม เน้นการจัดโปรแกรม พิเศษ และรูปแบบที่สี่ เน้นการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สอดคล้องกับเครือข่ายการศึกษาทางเลือก [10] ได้สรุปรวมลักษณะการศึกษาทางเลือกไว้ 4 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านปรัชญาการศึกษา ด้านสื่อการสอน และด้านหลักสูตรพิเศษ 3) หลักสูตรการจัดการศึกษา ทางเลือก พบว่า หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ในรูปแบบศึกษาทางเลือกส่วนใหญ่มีลักษณะ คล้ายคลึงกันคือ เน้นการออกแบบแผนการจัดการ ศึกษารายบุคคล (IEPs / ISPs) โดยตระหนักถึงความ หลากหลายและความต้องการแตกต่างกันของผู้เรียน เป็นหลัก ผู้เรียนสามารถกำหนดหลักสูตรหรือเลือก สิ่งที่ยากเรียนด้วยตนเองสอดคล้องกับ Janilyn Elias [3] กล่าวว่าหลักสูตรการศึกษาทางเลือกช่วยให้ โปรแกรมการเรียนการสอนสามารถตอบสนองความ ต้องการของนักเรียนแต่ละคนทางด้านวิชาการ อาชีพ สังคม และพฤติกรรม หลักสูตรอิงหลักสูตรของนักเรียน ทั่วไป และแผนการจัดการศึกษารายบุคคล (IEP) นอกจากครอบคลุมเรื่องทักษะทางวิชาการแล้ว ยังรวมถึง การพัฒนาทักษะทางอาชีพ ทักษะการใช้ชีวิต ประจำวัน และทักษะทางสังคมต่าง ๆ ด้วย เน้นหลักสูตรแบบบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับปกป้อง จันวิทย์และสุนทร ตันมันทอง [6] กล่าวว่า แนวคิด ในการจัดการเรียนการสอนปรัชญาและแนวคิดที่มี การนำไปใช้มากที่สุด คือ การศึกษาแบบบูรณาการ เน้นการเข้าใจผู้เรียนและความเท่าเทียมกันของผู้เรียน ควรปลูกฝังให้เด็กได้เจริญเติบโตตามความต้องการ ตามธรรมชาติและสอดคล้องกับพัฒนาการช่วงวัย เน้นผู้เรียนเกิดความสมดุลในการพัฒนาความสามารถ

ในการคิดสร้างสรรค์และสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของประเทศ การจัดการเรียนการสอนจากทักษะพื้นฐาน และรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนและจัดสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ให้เด็กได้มีอิสระในการเรียนรู้และการทำงานด้วยตนเอง เน้นการฝึกทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมหรืองานที่เด็กทำต้องมีความหมายหรือการเรียนรู้แฝงอยู่ และยังมีบริการทางคลินิกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ Quinn & Rutherford [14] ที่กล่าวว่าสถานศึกษาทางเลือกรควรให้ทักษะสำคัญ ๆ กับนักเรียนแต่ละคน และสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัย เหมาะกับการเรียนรู้ และมีความเอื้ออาทร สำหรับสถานศึกษาทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ ทุกคนจะได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพซึ่งกัน และกัน มองพฤติกรรมที่เป็นปัญหาว่าเป็นโอกาส ในการสอนทักษะใหม่ ๆ ให้แก่นักเรียน โดยภาพรวมผู้วิจัยสรุปได้ว่าหลักสูตรการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนและการบำบัดรักษา ดังนี้ ส่วนที่หนึ่งเน้นทางด้านวิชาการ ส่วนที่สอง เน้นการสร้างทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการพิเศษ และส่วนที่สาม เน้นการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่วนการบำบัดรักษา โดยมีทีมผู้เชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาและการรักษา ด้านต่าง ๆ มีกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะในการสอน 4) หลักการสำคัญในการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในประเทศต่าง ๆ พบว่า ส่วนใหญ่ยึดหลักสำคัญ คือ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการพัฒนาศักยภาพนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยตระหนักถึงความแตกต่างและความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนเป็นหลัก โดยการส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีอิสระ มีแรงจูงใจในตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ควรให้โอกาสผู้เรียนมีสิทธิเลือกเรียนรูปแบบการศึกษาที่สมควรไม่ควรถูกปิดกั้นจากหลักสูตรส่วนกลางของภาครัฐ เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจและตระหนักถึงคุณค่าในตัวเอง

เพื่อสามารถดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับคนทั่วไปในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยคำนึงถึงว่าการศึกษาที่ดีต้องเป็นไปเพื่อให้มนุษย์บรรลุซึ่งความดี ความงามและความจริงไปพร้อมกัน เน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการสื่อสารและความสามารถด้านคณิตศาสตร์ และประเด็นสุดท้าย เน้นการกระจายโอกาสทางการศึกษาและสร้างระบบสนับสนุนการศึกษาพิเศษให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [12] กล่าวว่าในระบบการศึกษาที่มีกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรเองนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 5) การร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม พบว่า การจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษของทุกประเทศ มีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทางเลือกประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับ Woodruff et al. [27] ที่กล่าวว่า ความสำเร็จของการศึกษาทางเลือกหรือโปรแกรมทางเลือกต้องมีความร่วมมือและการประสานงานระหว่างสถานศึกษาทั่วไป โปรแกรมการศึกษาทางเลือก ครอบครัว และหน่วยงานบริการสังคม ถ้าปราศจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานแล้ว การให้ความช่วยเหลือนักเรียนมักจะขาดความต่อเนื่องและไม่เต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ และเนเธอร์แลนด์ หน่วยงานหรือองค์กรดังกล่าว อยู่ในสถานศึกษาของรัฐ หน่วยงานเอกชน และองค์กรการกุศลที่ไม่แสวงหาผลกำไร นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย

ซึ่งทุกหน่วยงานเน้นความสำคัญด้านการศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ สำหรับเด็กที่มีความพิการแต่ละประเภท เช่น บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเภทความพิการมีความต้องการจำเป็นพิเศษแตกต่างกัน จึงควรศึกษาเพื่อหาแนวทาง ในการจัดบริการการศึกษาให้มีคุณภาพและทั่วถึง

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยการให้คำปรึกษา การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ จากอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รัชชพลเมือง และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ ดร.ชนิตา ตันติเฉลิม ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง รวมถึงผู้สนับสนุนที่ไม่ได้เอ่ยชื่อนาม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- [1] Children's Institute for Learning Differences [website online] [cited 2014 Mar 16]; 11 (11): [27 screens]. Available from: URL: <http://www.childnow.org>. 2013.
- [2] Dekampanje [website online] [cited 2014 Mar 16]; 10 (10): [10 screens]. Available from: URL: <http://www.dekampanje.org/EN/home.php>. 2013.

- [3] Elias J. The Relationship of Academic and Duration of Placement in Alternative Education Programming. A Dissertation Presented to the Faculty of the School of Human Service Professions Widener University; 2011. USA.
- [4] Feeniks-koulu [website online] 2012 [cited 2014 Mar 16]; 5 (5): [5 screens]. Available from: URL: <http://www.feeniks-koulu.fi>
- [5] Howell, K. W., Fox, S. S., & Morehead, M. K. Curriculum-based evaluation (2nd Ed.). Belmon, CA: Brooks/Cole; 1993.
- [6] Junvith P. and Tunmuntong S. Revamping Thai Education System: Quality for All, editors. Thailand Development Research Institute; 2011. Alternative Education as a Choice of Education TDR I Year-end Conference 2011; 2012 Feb 15; Bangkok, Thailand; P. 30. 2012.
- [7] Kinma preschool [website online] [cited 2014 Mar 16]; 5 (5): [46 screens]. Available from: URL: <http://www.kinma.nsw.edu.au/> 2013.
- [8] Lamphun special Education Center [website online] 2013 [cited 2014 Mar 16]; 3 (3): [13 screens]. Available from: URL: <http://lamphunspecial.com/history.html>
- [9] Nakhon Pathom School for the Deaf. Innovative teaching bilingual education for deaf children to study Waldorf education. Nakhon Pathom: Nakhon Pathom School for the Deaf; 2009.

- [10] Network of alternative education. Overview alternative education of International [serial online] [cited 2014 Mar 16];1 (1): [2 screens]. Available from: URL: <http://choice2learn.net/blog/2010/05/24/> 2010.
- [11] Nuchongsai P. and Others. The Condition of Education for Children with Disabilities in Thailand. Bangkok: Office of the Education Council; 2010.
- [12] Office of the Education Council. Special rules and procedures to implement the Basic Education Core Curriculum BE 2008 for alternative education. The guidelines of the National Education Act. Bangkok: Office of the Education Council; 2011.
- [13] Phuakkhong D. Situation and Activity in Education and Vocation for people with disabilities in decades in Thailand. Nakhonpathom: Mahidol University; 2011.
- [14] Quinn, M. M., & Rutherford, R.B. Alternative Programs for Students with Social, Emotion, and Behavioral Problem. Reston, VA: Council for Children with Behavioral Disorders; 1998.
- [15] Seven Oaks [website online] [cited 2014 Mar 16]; 6 (6): [27 screens]. Available from: URL: <http://www.sevenoaks.school.nz/cms/> 2013.
- [16] Special Education for Disabled Persons Act 2008 [website online] [cited 2014 Mar 16]; 2 (2): [4 screens]. Available from: URL: <http://www.un.org/disabilities/> 2010.
- [17] Sunthornpitak A. Education for Children in need of Special care based on Anthroposophy at Ton-Rak School Foundation for Children with Special needs. Bangkok: The Institute of Health Promotion for People with Disability; 2010.
- [18] Tapvong C. and Others. The Approach in Educational Management for Disabled Persons of Local Administration Organization. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University; 2011.
- [19] Tedtim J. Synthesis report : The research program of religion and disabilities in Thailand. Nakhonpathom: Mahidol University; 2008.
- [20] Tervaväylä School [website online] [cited 2014 Mar 16]; 18 (18): [18 screens]. Available from: URL: <http://tervavayla.fi/oppimis-ja-ohjauskeskus.html>. 2013.
- [21] Thongchai R. Alternative education in Thailand Offers strategies to Promote. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation; 2010.
- [22] Village School [website online] [cited 2014 Mar 16]; 7 (7): [40 screens]. Available from: URL: <http://www.villageschool.vic.edu.au/> 2013.
- [23] Warrah school [website online] [cited 2014 Mar 16]; 9 (9): [17 screens]. Available from: URL: <http://www.warrah.org/#> 2013.

- [24] Wilson School [website online] [cited 2014 Mar 16]; 5 (5): [38 screens]. Available from: URL: <http://www.wilson.school.nz/base-school>. 2013.
- [25] Wiratchai N. Collaborative Inclusion Model: A Development of the Special Education Service Model with Family and Community-Based Approaches. Bangkok: Chulalongkorn University; 2003. (In Thai).
- [26] Wonderwijs [website online] [cited 2014 Mar 16]; 10 (10): [35 screens]. Available from: URL: <http://www.wonderwijs.org/cms/2012>.
- [27] Woodruff, D. W., Osher, D., Hoffman, C. C., Gruner, A., King, M. A., Snow, S. T., & McIntire, J. C., The role of education in a system of care: Effectively serving children with emotional or behavioral disorders. Systems of care: Promising practices in children's mental health, 1998 Series, Volume III. Washington, DC; 1998.
- [28] Yangpyeong Curative Steiner School [website online] [cited 2014 Mar 16]; 6 (6): [44 screens]. Available from: URL: <http://www.freunde-waldorf.de/en/waldorf-worldwide/organisations-worldwide/south-korea/yangpyeong.html>. 2013.